

U domovinskom ratu franjeva ki samostan Male bra e doživio je velika ošte enja. Još za vrijeme samih neprijateljskih napada ponešto se obnavljalo kako bi se umanjile štete. Poslije rata zapo ela je velika obnova. O toj velikoj obnovi napisano je više lanaka koji su objavljeni u asopisu Dubrovnik 1/2009. od str. 7 do 230. Obnova samostana me utim u manjoj mjeri još uvijek traje. Trenutno se radi na najvrijednijem i najosjetljivijem dijelu samostana, na obnovi klaustara. Nakon što je klaustar u predjelu gornje šetnice statički oja an i nakon što je na njoj promijenjena izolacija i kameni plo nik, prešlo se na obnovu kamene plastike po samom klastru. Ti su radovi izvo eni nekoliko zimskih razdoblja i još uvijek su u tijeku. U ožujku 2011. napravljena je južna velika kamena rozeta, na na in da je izra ena posve nova prema klastru, jer je nedostajala, a njen unutarnji dio je djelomi no obnovljen. Do ovog trenutka potpuno su promijenjeni ošte eni kameni blokovi na zapadnoj i južnoj strani vanjskog plašta klaustara, na stranama na kojima je kamen bio i najošte eniji, ve im dijelom od granata u Domovinskom ratu. Napravljena je i ugra ena „rigalica“ u jugozapadnom dijelu klaustara, koja je tu nedostajala. Rekonstrukciju umjetni kih dijelova klaustara, kao i ve inu drugih sli nih na samostanu obnovljenih u posljednje vrijeme, vodio je klesar Miho Šuljak iz Dubrovnika. Uporedo s tim radovima provode se i radovi obnove oslika u klastru.

Ovdje emo kratko opisati tijek radova na obnovi oslika i neka saznanja u vezi s njima. U centru naše pozornosti bit e oslici ali i stihovi koji su se nalazili ispod njih.

Slijed radova na oslicima

Nakon što je završena rekonstrukcija nosive konstrukcije svodova Velikog klaustara i napravljena nova hidroizolacija, te postavljene nove kamene plo e na terasi, stvoreni su i preduvjeti da se pristupi obnovi oslika u klastru. Samostan je u travnju 2008. zatražio ponudu od Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu za taj posao. U kolovozu iste godine Zavod je dao ponudu za etapno obnavljanje oslika, što je prihva eno i uskoro su radovi zapo eli pod vodstvom resturatorice slikarice Ane Požar Piplica, ali još uvijek traju je se nisu obavljali u ljetnim mjesecima, kada je puno posjetitelja. Restauratori su u svom radu došli do raznovrsnih saznanja i zaključaka, koje daju u svojim izvještajima o radovima, a dijelom e ih opisati u posebnom prilogu voditeljica radova. Ovdje je važno napomenuti da je, nakon što su oslici napravljeni, vrlo esto dolazilo do njihova propadanja, upravo zbog toga što su bili izloženi vlazi zbog prodora vode s gornje šetnice. Sigurno je to jedan od razloga zašto su pri obnovi bile preoblikovane neke scene, i ak su neke prekrivene novim kompozicijama.

Neki podaci o oslicima i o klastru

Oslici na kojima je prikazan život sv. Franje Asiškoga nalaze se u 18 luneta klaustara. To zna i da se freske ne nalaze samo u dvije od ukupno njih 20, i to iznad vrata i prozora kapitularne dvorane (današnji prostor stare ljekarne), jer su freske nastale poslije zahvata koji su na tim plohama bili poduzeti.¹ Klaustar je izgra en u prvoj polovici 14. stolje a. U po etku je njegova donja šetnica barem djelomi no bila pod kosom nadstrešnicom, što odaju sa uvani

¹ Te dvije lunete otkrivaju i na prvi pogled odre enu „povijesnu pri u“. Dvije monumentalne gotičke bifore i vrata su tu ve i prije nego je klaustar dobio svod, tako da je radi statike nešto od njihove ljepote moralo biti žrtvovano ugradnjom zidne konzole na sredinu vrata, ime je odre ena nova visina vrata.

kameni „pjoveri“ na zidu crkve i na isto nom krilu samostana iznad gornje šetnice. Nadstrešnica je ve 1376. zamijenjena vrstom gornjom šetnicom, kada je klaustar dobio lukove s križnim svodovima, a što je uinio Leonardo Stjepanov iz Firenze.² Inise da je taj nadsvoeni dio imao poteškoća.³ Na klaustru je ina e zabilježeno nekoliko obnova, a jedna od njih je i ona 1626.; godina je uklesana u istonu ogradu gornje šetnice. Ta, u kamen zabilježena, obnova vjerojatno je bila za vrijeme gvardijanata o. Bonifacija Crijevi a (de Cerva), za kojega Serafin Marija Crijevi piše da je uredio klaustar.⁴ O ito je da su franjevci vodili ra una o izgledu svog klaustra, kad su ga dali uljepšati slikama. Bilo je logi no da u njega stave životopis svog utemeljitelja sv. Franje Asiškoga. Nedavni radovi obnove pokazali su da su u samostanu bile i druge freske.⁵ O njima me utim u samostanskim arhivima nije do sada prona eno nešto posebno zapisano. O ovima u klaustru, ipak ima ponešto pisano, što je znak da su cijenjene, ili to pak treba zahvaliti injenici da su vjerojatno nastale nakon velikog potresa i uvijek bile dostupne o ima posjetitelja. Tako, u kronici fra Vitala Andrijaševi a (1675.-1734.) za godinu 1703. stoji: „Ove je godine po naredbi Pre asnog gospodina provincijala s njegovim asnim definitorijem ne samo ispla en dug od stotinu dukata, koji je napravio dubrova ki samostan tijekom gvardijanata asnog gospodina Savina s Pelješca, nego je iste godine Pre asni gospodin provincijal dao da se klaustar dubrova kog samostana, koji je izvana još od potresa bio bez vapna i pijeska, obijeli i ožbuka na trošak Provincije. Zatim je, uz milodare pobožnih dobro initelja, dao da se na talijanski na in oslika slikama iz života našeg oca Sv. Franje. Ono malo što sam nije mogao završiti u inio je njegov nasljednik.“⁶ Za godinu 1704. u istom dokumentu o radovima u klaustru piše: “I ove je godine urešen klaustar u dubrova kom samostanu s dozvolom starješine. To je dao izraditi Pre asni otac Benedikt iz Dubrovnika, geometrijskim ili geografskim kartama, osim onih triju sa strane blagovaonice, koje je donio Pre asni otac Augustin iz Župe dubrova ke prilikom svoga povratka u Provinciju.”⁷

² Usp. Cvito Fiskovi , Romani ko-goti ki slog samostana Male bra e, *Samostan Male bra e u Dubrovniku*, KS Zagreb, 1985, str. 424.

³ Godine 1426. klaustar je ve popravljan, a na njemu su radili dubrov ani Božidar Bogdanovi i Radin Bogeti . (Usp. Justin Velni , Samostan Male bra e u Dubrovniku – povijesni prikaz života i djelatnosti, Romani ko-goti ki slog samostana Male bra e, *Samostan Male bra e u Dubrovniku*, KS Zagreb, 1985, str. 121 s.) Usp. tako er. Cvito Fiskovi , Romani ko-goti ki slog ...“, nav. dj. str. 431. Kod otucanja i stavljanja nove žbuke po svodovima klaustra godine 2008. okriveno je da je na prva dva svoda na strani prema crkvi kod ulaza u klaustar korišten razli it materijal. Na svim svodovima u klaustru je opeka malog formata a na ta dva svoda dijelom se nalaze relativno veliki blokovi sedre, pa ta injenica upu uje na to da je na ovim mjestima popravak svodova u injen laganom sedrom. Prije najnovijeg žbukanja svodova promijenjena je i elektri na instalacija, te su po uzoru na stare „ferale“, napravljeni novi, njih šesnaest umjesto osam koliko ih je bilo do tada.

⁴ Usp. AMB 219 str. 853. Franjevac Bonifacije Crijevi umro je 1639.

⁵ Radi se o više razli itih fresaka: iznad svodova sakristije, u prizemlju sjevernog krila samostana, i onima na prvom katu sjevernog krila.

⁶ U originalu tamo stoji: „Hoc anno iuxta decretum Admodum Reverendi Domini Ministri Provincialis cum suo Reverendo Definitorio non solum persolutum fuit debitum ducatorum 100, quod contraxit conventus Ragusinus sub guardianatu Reverendi Dominis Savini a Sabioncello, sed etiam hoc eodem anno Admodum Reverendus Dominus Provincialis dedit operam ut claustrum Ragusinum quod extrinsece calce et arena etiam a tempore terraemotus videatus existebat, calcinetur et dealbatur expensis Provinciae, ac postea elaeosynis devotorum benefactorum pictura ac vita Patris nostri Francisci circumadoratur modo italice, et pauca quae ipse non potuit perficere eius successor consumavit.“ *Chronicon necnon Decreta et Acta Capitulum et Congregationum ab anno 1649-1713 Provinciae Ragusinae*, AMB 3015 f. 25. Fra Savin s Pelješca je vjerojatno fra Sabin Kop i koji je umro u Dubrovniku 1713.

⁷ Originalni tekst glasi: “... etiam hoc anno ornatum fuit claustrum Ragusinum cum licentia superioris ab Admodum Reverendo patre Benedicto a Ragusio tabulis geometricis sive geographicis preter illis tribus, quae sunt ex parte refectorii, quas tulit Admodum Reverendus pater Augustinus a Breno in suo regressu in Provinciam.” AMB 3015 f. 25. Tekst iz Andrijaševi eve kronike transkribirao je i preveo Relja Seferovi . Benedikt iz Dubrovnika bio je provincijal od 1701. do 1704.

Franjevac o. Franjo Juri u svom vodi u o samostanu Male bra e kojeg je napisao 1921. ponavlja podatak kojeg donosi fra Urban Talija da je slike naslikao Zebedeo.⁸ Što se ti e ovdje iznesenog imena autora oslika o ito je rije o nepreciznom podatku. Ime slikara Zebedea treba vezati s kasnijom restauracijom oslika. Uostalom i sam Juri pripremaju i svoj vodi o samostanu Male bra e bilježi rukom latinske podatke iz kronike Vitala Andrijaševi a koji kao vrijeme nastanka oslika navodi 1703., a u svom vodi u o Franjeva kom samostanu Male bra e spominje i Andrijaševi ev podatak da je klaustar 1704. bio „urešen raznim geografi nim kartama“⁹

Zapadni dio klaustra pretrpio je 1901. jednu izmjenu, koja je utjecala i na donji dio oslika na toj strani. To je relativno veliki zahvat otvaranja, odnosno proširivanja, prozora zbog osiguranja svjetla novoj ljekarni.¹⁰ Godine 1935. po uzoru na proširenje prozora na samoj ljekarni otvoreni su i preostali prozori na zapadnoj strani klaustra prema sjeveru.¹¹ Godine 1939. napravljena je vjerojatno „raštelada“ (drvena rešetkasta vrata) na ulazu u klaustar, jer je starješina samostana 22. lipnja te godine pismeno javio „sredskom na elništvu“ da sutrašnjim danom zatvaraju klaustar, radi uvo enja reda.¹²

Ograda na gornjoj šetnici pretrpjela je štetu još za vrijeme dok su austrijski vojnici bili u samostanu (od 1. velja e 1814. do 31. svibnja 1825.), a provincijal je 8. listopada 1898. od konzervatora tražio dozvolu za njeno obnavljanje, jer da e ona biti obnovljena kamenom „najbolje kvalitete“ o trošku viteza Ignacija Amerlinga.¹³

Oslík br. 8 ima mali prozor (sada u dvorani na polukatu) prekriven izvana drvenim vratima. Na osliku br. 12 naslu uje se mali prozor, o ito naknadno prekriven slikom, a prije je bio otvoren kako bi se zvonjava ula u klaustar. Sli an prozor otkriven je ispod istog oslika prema lijevom kutu, ali kada je velika blagovaonica podijeljena u dvije prostorije u njega je došla konzola na koju se naslanja svod, pa je vjerojatno tada otvoren ovaj koji se s unutarnje strane sada vidi i u kojemu je s unutarnje strane još uvijek zvono. Ina e, ispod tog oslika bila su vrata koja su iz klaustra vodila direktno u blagovaonicu. U blagovaonici je tu pod žbukom još dijelom sa uvan kameni profilirani portal s velikim lukom.

Na osliku br. 16 nalazi se sat, i to je vjerojatno tako bilo prije nastanka oslika. Satni mehanizam koji ve dugo nije u funkciji, nalazi se i danas u staroj ljekarni na približno istom

⁸ Usp. Frano Juri , *Vo po franjeva kom samostanu Male bra e u Dubrovniku*. (Kratki histori no-kulturno-umjetni ki prikaz), Dubrovnik: Nakladna knjižara “Jadran” 1921, str. 51.

⁹ Usp. isto, str. 52.

¹⁰ O tom zahvatu svjedo i kamena spomen plo a donatora Ignacija Amerlinga na ulazu u klaustar na zidu nove ljekarne. U po etku je bila nešto sjevernije na istom zidu pa je godine 1935., kad su tu otvorni prozori, preba ena prema jugu, na mjesto gdje se sada nalazi. Na plo i piše: „PHARMACOPOLIUM E SUPERIORE CONV. (entus) PARTE TRANSFERENDUM MAGNIFICETIUS IN HOC PERISTYLIO INTERIUS INSTAURATO EXTRUENDUM DE SUO CURAVIT IGNATIUS EQUES AMERLING RAGUSINUS A.MCMI.“ To zna i: Ignacije , vitez Amerling, Dubrov anin, od svojeg (novca) se pobrinuo da se apoteka iz gornjeg dijela samostana prenese, da se raskošnije postavi u ovoj sobici koja je iznutra obnovljena. Godine 1901. Usp. Tamara GOVI , *Epigrafski spomenici u Dubrovniku*, Dubrovnik, 2004. str. 164.

¹¹ To je zabilježeno u vijestima koje je donijela „Dubrava“ br. 29 od 16. svibnja 1935. str. 3., gdje stoji: „Ovih dana izvršene su radnje oko adaptacije modernih lokala u klaustru Franjevacu, za smještaj voštarne.“ Izruguju e o tom zahvatu pisala je „Dubrova ka tribina“ u svibnju 1935. u br. 280 str. 2, prenose i u stvari „porazne konstatacije“ iz sarajevskog „Jugoslavenskog lista“ koji je o tome pisao „pred par dana“. U Juri evu vodi u koji je tiskan 1921. godine iza str. 64 je fotografija te zapadne strane klaustra, na kojoj se vidi šest lukova prozora, a sljede a tri prozora još tada nisu postojala.

¹² Tom prilikom namješten je i vratar, a posjetiteljima je bio omogu en ulaz, uz uvjet da kupe jednu razglednicu, od ije cijene je vratar dobivao 0,50 dinara po prodanom komadu. Usp. AMB kut. br. 19 (II) f. 155.

¹³ Usp. AMB kut. XXVIII. f. 149. Na zapadnom dijelu ograde na kamenu koji je pokrivao i povezivao etiri dvostruka stupa izme u drugog i tre eg pilastra, prema sjeveru, prije nego je u granatiranju 1991. taj dio srušen, nalazio se je potpis restauratora koji su 1899. obnovili ve i dio ograde. Tu je pisalo: „OP. LAPICID. FRANCISCI ET VINCENTII CAPVRSII.“ Taj dio ograde napravljen je posve nanovo 2006., a potpis klesara „M. Šuljak“ skriven je u jednom spoju kamenih blokova.

mjestu gdje je i bio, a napravio ga je franjevački brat Paško Baletin oko 1770.¹⁴ Franjo Juri 1914. opširno opisuje izgled Baletinova sata, ali i ono što se vidi vani u klausturu, i to nas u vezi oslika sada posebno zanima. On piše: „Kazaljka je od mjedi, a naznačuje glavu sunca sa sedam zraka. Jedna je slomljena i pohranjena. Brojke su označene rimskim znamenkama. S jedne strane satni krog okružen istrošena slika prikazuje izmorenog starca sijede brade, sijedih kosa, a do njega kleta smrt, koja izglodanim prstom pokazuje sat njegove smrti. Do starca je kosa i klepsidra: znaci prolaznosti. S druge strane satni krog okružen puste su provale i gudure, između kojih hiti u nepovrat brza rijeka. Malo po dalje razmahao se starac oštrom kosom po polju, a pred njim pada pusto klasje kao od sebe. Starca resi sijeda brada i s desna i s lijeva raskriljena krila. Cijela je slika apoteoza prolaznog vremena. Povrh istog nog krila samostana lijepo se ističe na dva stupa poklopljena kamenitim lukom zvonik tog satnika. Na njemu je još zvono sumornog zvuka. To zvono moralo je neko biti na velikom zvoniku crkve, a nije bilo baš posebno za satnik lijevano, budući da u unutrašnjosti imade još viticu, o kojoj je negda visio klepac.“¹⁵

S unutarnjih zidova u klausturu 1982. otkrivena je žbuka, koja je zbog vlage uvijek nanovo opadala i davala ružnu sliku. Ti zidovi fugirani su tek 2008. godine. Žbuka je inače sigurno u jednom povijesnom razdoblju pokrivala cijele plohe vanjskog kamenog plašta klaustura, što se vidi po malom ostavljenom uzorku na sjevernoj strani (prema zapadu), a i po tome što je kamen bio djelomično iskucan da bi žbuka na njega lakše prijanjala. Najveće oštećenja na kamenu bila su na južnoj strani klaustura. Ta oštećenja posljedica su agresorskih granata iz Domovinskog rata, a bilo je i mnogo onih koji se mogu tumačiti kao posljedica zuba vremena. U popravcima u prošlosti korištene su različite metode, od betona, umjetnog kamena, ispuna opekama i sl. Na toj južnoj strani, kod obnove 2012., nađeni su u zidu i komadi kamena koji su korišteni kao ispuna, a u jednom slučaju riječ je sigurno o postolju na kojem su bila dva stupa i koji je otkriven pripadao klausturu. U aktualnoj zamjeni oštećenog kamena na tim vanjskim ploham koristi se blago „štokani“ kamen iz istog korulanskog kamenoloma iz kojeg je i uziman kamen za gradnju klaustura.

Pjesma uz oslike

Ispod svakog oslika bio je napisan pjesnički opis pojedine slike. Franjevac Malebrae fra Sebastijan Slade (Dolci) godine 1767. pišući o dubrovčkim književnicima navodi ime pjesnika Bernardina Liberalis Rirardića za kojega kaže da je opjevao slike iz života sv. Franje

¹⁴ Usp. Frano Juri, *Vo ...* nav. dj. str. 56. Fra Paško je rođen u Stravici 18. ožujka 1715., a umro u Dubrovniku 23. lipnja 1792. On je napravio i sat na gradskom zvoniku u Dubrovniku 1781., (u spomen na to nalazila se i ploča na zvoniku) za što mu je Senat Dubrovačke Republike dodijelio doživotnu godišnju rentu. Baletinov sat na gradskom zvoniku radio je više od sto godina, do 1886. U AMB 2329/8 nalazi se i Jurijev rukopis „o sahatu, koga nađini fr. Paško Baletin“. U spisu su navedeni i opisani dopisi koje je dubrovačka republika slala Rugji Boškoviću i njegovim odgovorima u vezi s ovim satom.

¹⁵ Usp. Frano Juri, *Fra Paško Baletin laik Malebrae vrsni mehanik (1715.-1792.)*, „Prava crvena Hrvatska“, 1914, br. 482, 483. Zvono o kojem je ovdje riječ vjerojatno je kasnije i bilo stavljeno na zvonik i s njim se najavljujivala svaka sveta misa, ali je preneseno na kapelicu sv. Josipa na Lapadu 7. srpnja 1974., nakon što je ta redovnička kuća otvorena. (Bilo je i tužbi od građana kojima je tamo smetala zvonjava, što se vidi i po članku „Sv. Josip i dalje zvonilo...“ koji je objavljen u *Vjesniku* 16. i 17. ožujka 1975. str. 6). Preslica na istom nom krilu samostana Malebrae kod obnove 2004. pogreškom je za oko 1 metar pomaknuta prema jugu, tako da otvor u svodu (sada ispod poda sobe) kojim je konop od sata išao do zvona više ne odgovara. Na preslici je sada zvono koje je 2005. darovala sopska N. B., a izrađeno je u lijevaonici Ujeviću u Zagrebu. Zvono sada služi uglavnom za oproštaj s pokojnim franjevcima koji su živjeli u Malebrae. Otkada je postavljeno zvonilo je četiri puta: fra Dinku Vlašiću; fra Ilaru Lukšiću; fra Damiru Cvitiću i fra Srećku Volariću.

„u našem klaustu“¹⁶ Sladina knjiga koja je tiskana u Veneciji 1767. nalazi se i u Knjižnici Malebrae sa signaturom 130/XV/1.¹⁷ Fra Urban Talijski, poznati dubrovački franjevac, godine 1928. u rukopisu arhiva Malebrae br. 347 na listu koji je ubačen između stranica 434 i 435 piše: „God. 1864. klaustar je bio bojadisan. Slike, što se sada vide ispod svodova, renovacija je starih slika. Te je slike naslikao dekorativni slikar Zebedeo. – Slike su ovakoga razgleda slabe. Ispod svake slike bio je latinski distih s prijevodom hrvatskim. – Ti se natpisi u prijepisu nalaze zabilježeni u drugoj knjizi, u kojoj se opisuje povijest ovoga samostana.“¹⁸ Fra Odoriko Badurina u jednom od brojnih svojih zapisa, koje je u samostanu Malebrae radio od godine 1956. do 1969., navodi da stihova koje je u čast sv. Franje ispjevao Bernardin Riardi i koji su bili ispod oslika „ve nema“.¹⁹ U spomenutom rukopisu zabilježeni su distisi onako kako su tu stajali prije 1901. Poslije, kada su probijeni prozori prema novoj ljekarni dva su distiha uništena i ne nalaze se više na opisu koji je pravljen 1903.²⁰ Ispod svakog od 18 oslika u klaustu stajao je, dakle, distih koji je pjesnički izrazom opisivao kompoziciju. Tekst je bio na latinskom i na hrvatskom jeziku. Ovdje navodimo te Riardieve distihe, uz naslove oslika²¹:

1. Rođenje sv. Franje

**Franciscus vili mundi ut servator, in antro
nascitur, inferni contremuere specus.**

**Rodi se kak' Jezus u prostome toru.
Franesko, na sme u paklenom ponoru.**

2. Sv. Franjo popravlja porušene crkve

**Vendit equum jussuque Dei labentia templa
instaurans pribeo restituit decori.**

Svog konja proda po Božjoj zapovjedi

16 Tu stoji: „Bernardinus Liberalis Ricciardi. Obiit anno 1716. Poesi Illyrica, Latina, & Italica fatis clarus. Ejusdem lucubrationum copia superest non modica; procius autem unicum Epigramma ad Psalmos piacularum Betterreos. Lectitantur ab omnibus non fine animi voluptate versus illi Italici, quibus ipse in Claustro nostri Caenobii vitam S. P. Francisci illustravit.“ Usp. Sebastijan Dolci. Fasti Litterario-Ragusini sive Virorum litteratorum, qui usque ad annum MDCCLXVI in Ragusina claruerunt ditone prospectus alphabetico ordine exhibitus et notis illustratus. Venetiis: Excebat Gaspar Storti, 1767. str. 10.

¹⁷ Na tom primjerku ispod naslova stoji rukom pisana bilješka „Ad usum auctoris“, što znači da je bila na upotrebu samom franjevcu Sladi. Ta bilješka govori i o tome da u to doba uvijek koji je napisao knjigu nije je smio „imati“ kao vlasništvo, što odgovara strogoj tumačenju franjevačkog pravila i tadašnjim običajima.

¹⁸ Misli vjerojatno na knjigu – rukopis – koji govori o povijesti provincije, odnosno samostana u Stonu, koji je sada pod brojem AMB 3016. Tu su zabilježeni stihovi koji su se nalazili ispod svih 18 oslika, a koje ćemo u nastavku navesti. U tom rukopisu također su navedeni opisi (naslovi) svakog oslika na latinskom jeziku. Usp. str. 19 - 24. Urban Talijski, koji je inače pravio bilješke po gore spomenutoj tiskanoj Sladinoj knjizi, vjerojatno nije uočio da u njoj piše da je stihove ispjevao Bernardin Riardi.

¹⁹ Usp. AMB br. 2874.

²⁰ Distisi, kako su još stajali godine 1903., sačuvani su na tri mala lista koja istrgnuta iz nekog notesa s crtama dimenzija 10x14 cm., te na jednom takvom duplom – ukupno 5 lista – sada spremljeni u AMB 3020. Na tim listima ima nedostaju distisi ispod oslika broj 7 i 8. Inače, sadržaj tu navedenih distiha slaže se s onim navedenim u rukopisu AMB 3016 str. 19 - 24.

²¹ Naslovi nisu bili navedeni ispod oslika, a mi ih ovdje navodimo na hrvatskom jeziku, kako stoje u: Elaboratu konzervatorsko restauratorskih radova 1, svibanj 1990., Dubrovnik donji klaustar samostana Malebrae. Usp. str. 16 i 17. Oni ne odgovaraju doslovno naslovima na latinskom jeziku koji se nalaze u rukopisu AMB 3016 str. 19 - 24., a u tom rukopisu nema naslova pod br. 8 b. Ovdje navedeni naslovi nalaze se navodno u nekom drugom rukopisu, na koji mi nismo naišli.

i srušene crkve popravljat odredi.

3. Sv. Franjo se odri e zemaljskih dobara
Dat clamydem patri et nigre inter somnia noctis
paesuli adest firmum Christi adum et columen

Vrati otcu odje u, san javi pastijeru
da Frano krstjansku podprije e vjeru.

4. Papa Inocent III. potvr uje Pravilo franjeva kog reda
Pontificem Franciscus adit, supplexque precatur,
serafidas ut firmet, quod petit ille ratum est.

Rimskoga glavara ponizno zamoli
da red fran enskanski potvrdit izvoli.

5. Sv. Franjo na ognjenim kolima
Flammanti vectum patrem super ethera curru
Mirantur laeto pectore seraphides.

Vas red malobraski ugleda veseo
kad on se na kolim ognjenim uspeo.

6. Demon iskušava sv. Franju
Obscena aggreditur frustra demon
innocua et viro verbere terga secat.

Pod slikom bludnice prokleti ga mu i
svetac ga odmetne, tad stane ga tu i.

7. Dolazak sv. Franje u Dubrovnik
Syria reducem plaudens Ragusa salutat.
Hospitis et sancti paretur aloquiis.

Iz Sirije brode i u grad se naš svrati
Savjet mudar mu ostavi kak se ima vladati.

8. a) Sv. Franjo podupire lateransku baziliku
 b) Susret sv. Franje sa sv. Dominikom
Dum lateranensis ruit alto ac culmine moles
Enamanidum fulget Seraphidumque pater

Propast Crkvi rimskoj krivovjerje prijete
Njoj su vrsti potpor Dinko i Frano sveti

9. Sv. Franjo izmoljuje oprost Porciunkule
Virginis in gremio dulcem veneratur Jesum
impetrat et plenam gentibus hinc veniam.

**Jezusove isprosi od blage matere
da asiško proštenje grijehe nam otare.**

10. Stigmatizacija sv. Franje
**Dum Christi recolit poenas saevosque dolores
sanquinea infligit vulnera dius amore.**

**Razmišljaju muke Isukrstovih rana
krvava ta slava bi i njemu podana.**

11. Sv. Franjo se oprašta od domovine i rodnog grada
**Spiritus ad astra volans dilectam lumine quaerit
urbem postremum dat patriaeque vale.**

**Na smrtnome asu zenice upravlja
Rodnome miestu, i njega pozdravlja.**

12. Smrt sv. Franje
**Stratus humi in mortem claudit pia lumina divus,
et superi aeternis sedibus excipiunt.**

**Na goloj zemljici htje Frano dospjeti,
i on as mu duša put raja poleti.**

13. Sprovod sv. Franje i plaš sv. Klare
**Exequiis sociam se jungit Clara, sacrata
membra rigans lacrimis, obsequisque.**

**Svog oca na sprovod i Klara prispieva,
te svetog poštuju i, plaš gorki prolieva.**

14. Papa otvara grob sv. Franje
**Grandia plagarum cernit miracula pastor
maximus et gratis gaudet imaginibus.**

**Kad papa se uvieri o ranam' Fran'eska,
priuzme mu srce raskoša nebeska.**

15. Sv. Franjo izbavlja duše iz istilišta²²
**Qui manes nutu purgantur numinis igne
Franciscus caecis eripit e tenebris.**

**K' dušam koje u ognju iste se, dohodi
Te rajsku u slavu njih željne prevodi.**

16. Zidni sat s alegorijama životnih dobi

²² Kopiju ove slike napravio je temperom na papiru formata A3 fra Vinko Malaj 1962. Slika se nalazi u Franjevkom samostanu Tuži pored Podgorice, u Crnoj Gori.

**Semper ut innocue traducas tempora vitae,
picta hic Francisci te pia facta monent.**

**Nek primier Fran'eska uviežba svakoga
Da isprazno ne gubi ni'asa jednoga.**

17. Sv. Franjo sjedi na prijestolju s dva mačaja u rukama
**Discipulus cernit sublimi in sede locandum
quem gemino armatum viderat ense patrem.**

**Na prestolju ga vidi u enik u rajju
dva mačaja mu ognjena u rukam sievaju.**

18. Slikana dekoracija oko sarkofaga M. Gozze²³
**Haec laudes haec sunt coetus decora alta Minorum
quae pauper toto retulit orbe pater.**

**Slavne slike ovo su nam Franošt' ostavi
ubogi, kog' vas svijet'astima proslavi.**

Navedeni stihovi bili su dvojezično napisani ispod pojedine slike, kako je to redom navedeno ispod pojedinog naslova. Prva scena nalazi se iznad vrata koja iz klaustura vode u crkvu, a druge po redu okolo klaustura u smjeru kazaljke na satu. Ne zna se točno kako je pojedini natpis ispod oslika izgledao, ali je on na pjesnički način govorio o sadržaju pojedinog oslika, koji donosi isječak iz života sv. Franje.²⁴ Vrlo vjerojatno ispod oslika najprije su stajali talijanski stihovi koji su tumačili sadržaje slika. Kod aktualne obnove, naime, ispod oslika br. 6, nađen je sačuvan dio talijanskog natpisa, koji je tu morao biti prije Riardi evih stihova, a koji glasi: „Dal nemico infernal, che resta vinto, tentato e in van, in van battuto...” (moglo bi se prevesti: „od neprijatelja paklenog, koji je pobijeđen, uzalud napastovan, uzalud tu en...”). Na tom istom mjestu stajao je još barem do 1903. gore navedeni distih latinski i hrvatski: „Obscena aggreditur frustra demon, innocua et viro verbere terga secat. Pod slikom bludnice prokleti ga muči, svetac ga odmetne, tad stane ga tuči.”²⁵ Ovi stihovi mogli su nastati početkom 18. stoljeća, jer je pjesnik Bernardin Riardi umro 1716. Novootkriveni stihovi ispod oslika broj 6, koji su stariji od Riardi evih, jer su bili prekriveni bojom i nisu bili vidljivi kad su njegovi evidentirani, daju pravo zaključiti da su originalni oslici nastali u 17. stoljeću, jer je teško prihvatiti da su talijanski stihovi samo kratko razdoblje stajali na ovom mjestu. Riardi evi stihovi sigurno su za njegova života došli na mjesta ispod oslika, jer ih je

²³ Sarkofag Gueti došao je na ovo mjesto vrlo brzo po izgradnji klaustura, „zadnjih desetljeća XIV. stoljeća“, kako navodi Cvito Fisković. Usp. Goti i renesansni slog samostana Malebraće, *Samostan...*, str. 483. Na sarkofagu je s prednje strane prikazan, lijevo sv. Franjo Asiški u trenutku stigmatizacije, u sredini je Gospa s apostolima u trenutku Isusova uzašašća, a desno je sv. Franjo koji podupire crkvu koja se ruši. Igor Fisković navodi da je u sarkofagu vjerojatno ukopan Marin Gueti, više puta birani knez Dubrovnika, koji je umro 1370. I on u liku s desne strane vidi figuru sv. Franje. Usp. Igor FISKOVIĆ, Srednjovjekovna skulptura u samostanu Malebraće, *Samostan...*, str. 476 s. Budući da je ovdje vjerojatno riječ o domaćem majstoru, a svakako o takvom koji je sarkofag radio u Dubrovniku, možda bi u tom prikazu crkve trebalo tražiti izgled crkve Malebraće kakva je bila prije potresa?

²⁴ U knjizi Ivana Evangelista Kuzmića *Ceni storici sui minori osservanti di Ragusa* iz godine 1864., na str. 1, otisnuta je skica „Chiostro del Convento dei P. P. Francescani di Ragusa“, na kojoj je vidljivo da je ispod oslika br. 18 (ispod Gueti eva sarkofaga) bio nacrtan okvir („tabela“) s tekstom, pa se može zaključiti da su Riardi evi distisi vjerojatno tako bili prikazani.

²⁵ Usp. AMB 3020.

on za ta mjesta ispljevaao. Pitanje ostaje samo da li ih je upisao autor originalnih oslika, ili je to pak u inio neki drugi slikar rade i restauraciju. Za pretpostaviti je ipak da je ovaj slikar koji je upisivao Ri ardi eve distihe morao vladati i hrvatskim jezikom. Zasigurno, naknadne restauracije oslika, i promjene pojedinih njihovih tema, kao i najnovija restauracija, dovele su do toga da se sadržaj distiha na nekim mjestima više s njima ne slaže.

O Ri ardi evoj obitelji

Pjesnik Bernardin Ri ardi potomak je slikara Bernardina Ricciardia koji je doselio u Dubrovnik iz Padove. Slikar Bernardin Ricciardi osim u Dubrovniku, gdje je izradio oltarnu palu u crkvi sv. Juraj (Juraj) 1592., oslikao je u Zadru 1567. i 1568. vratnice orgulja u tamošnjoj dominikanskoj crkvi s prizorom navještenja (sada u muzeju „Zlato i srebro Zadra“). Pretpostavlja se i da je njegova slika sv. Lucije koja se nalazi u crkvi sv. Šime u Zadru, a nastala je izme u 1565. i 1568. Oltarna pala „Poklon mudraca“ 1568. i 1569. u Šibeniku u Katedrali sv. Jakova tako er se pripisuje njemu. Godine 1578. slikao je Vici Stjepovi u Sko ibuhi portret majke, a tada je oslikao i zastavu jedne dubrova ke bratovštine. 1579. radio je u ku i vlastelina Franje Lukari a, a oko toga posla, kao i oko portreta majke Vice Stjepovi a Sko ibuhe, bilo je parnica oko pla anja.

Umjetnika istih prezimena ima u Italji više, a dubrova ka vlastita imena ovog prezimena esto se tamo ponavljaju, što ne isklju uje mogu nost da je rije o ljudima koji su podrijetlom iz istog roda.²⁶ I stanovnik Palerma u župi San Giovanni dei Tartari god. 1713. je Pietro Ricciardi, a s njim je na popisu i Nicolò Ragusa, što neodoljivo podsje a na vezu Dubrovnika i Ricciardijevih. Od roda Ricciardi je i opat Frano Ricciardi koji je bio je kapelan dubrova kih klarisa i kojima je on 1696. oporu no ostavio neke umjetnine. Opat Frano Ricciardi koji je bio povjerenik Kongregacije za propagandu vjere u Dubrovniku (umro je 1696.) a u nekoliko posljednjih desetlje a svog života esto je izvještavao Kongregaciju u Rimu o raznim vjerskim i politi kim pitanjima s prostora s kojima je u vezi bila Dubrova ka Republika. Kako potvr uje dokument iz arhiva Male bra e pod nazivom „Grobnica opata Frana Ricciardia u crkvi Male bra e u Dubrovniku“ pokopan je u toj crkvi, a njegov grob je ponovno na en 1939. godine, kod traženja i pronalaženja groba znamenitog hrvatskog pjesnika Ivana Gunduli a.²⁷ Franu Ricciardia na mjestu povjerenika spomenute Kongregacije naslijedio je tako er jedan Ricciardi, don Petar. Slikar Bernardin Ricciardi umro je u Dubrovniku 1604. Imao je etiri sina: Aristida, Mitridata, Ivana Krstitelja i Adriana.²⁸ Bernardinov sin Adrian tako er je bio slikar.²⁹ Imao je etvero djece: Petra, Bernarda, Mandu

²⁶ Tako je npr. Pietro Rizzardi della Lanze majstor iz Ferrare radio u tamošnjoj katedrali. Porezne knjige iz Mantove bilježe nekoliko poreznih obveznika istog prezimena.

²⁷ Bilješka koja je tom prigodom stavljena u samostanski arhiv Male bra e govori o tome da je „pred velikim oltarom na en grob opata Frana Ricciardia (+1696.) otprilike 70 cm. ispod plo nika“. Zanimljivo je i tu zapisano zapažanje o visini poda crkve Male bra e. Tu naime odmah u nastavku stoji: „Iskapanjem je utvr eno da je ovo bila razina prezbiterija, do kojeg je vodila iz crkve samo jedna stepenica, dakle i poslije potresa 1667. ...“, Usp. AMB kut. br. 19 (II) f. 143.

²⁸ Slikar Bernardin Ricciardi u godini 1604. u kojoj je umro, 26. sije nja, napravio je oporuku u Dubrovniku, ostavivši svoj imetak sinovima Aristidu i Mitridatu, zatim djeci ve pokojnog sina Ivana Krstitelja i etvtom sinu Adrianu, kojega je imenovao i izvršiteljem oporuke.

²⁹ Vjekoslav Klai pišu i knjigu o životu Pavla Rittera Vitezovi a opisuje život Petra Ricciardia („Ricejardi, Ricardi, Ri ardi, Ri ijardi“) rodnom iz Dubrovnika, koji je kao vojnik došao do ina generala i postao plemi i župan Like. Klai spominje i pjesnika Bernardina Ricciardia („Ri ardi 1680-1716.“) i navodi da je bio „jama no Petrov ro ak“. Usp. Vjekoslav Klai , *Život i djela Pavla Rittera Vitezovi a (1652.-1713)*, Zagreb, Matica Hrvatska 1914, str. 49. Još prije Ivan Kukuljevi Saksinski u knjizi *Slovník umjetnikah jugoslavenskih*, Zagreb, 1858, piše: „Rikardi Adrian (nazvan tako er Riciardi), slikar dubrova ki, sin Bernardina slikara... Od njegove porodice bijaše jedan Bernardin (r. 1680 + 1716) pjesnik hrvatski i latinski, a drugi Bernardin austrijski general...“ str. 369.

i Maru. Adrian je oporuku napravio 1611. godine kad je odlazio na put, a umro je 1625. godine. Adrianov sin Petar također je bio slikar.³⁰ Otac pjesnika Bernardina zvao se Andro i bio je brat Petra Ricciardia koji je bio austrijski general i župan Like i Krbave za vrijeme Leopolda I. Spomenuti dokument iz arhiva Male braće još bolje pojašnjava obiteljsko stablo obitelji Ricciardi. Tu stoji da je slikar Bernardin Ricciardi u Dubrovnik došao oko 1570., da se njegov sin Adrian oženio u Dubrovniku (također slikar) i da je imao sinove Petra, Bernarda i Frana (koji je bio svećenik i opat). Petar je imao sina Antuna. Antun je opet imao sina Petra koji je bio svećenik i napisao „Oficijale Blažene Djevice Marije“. Bernard je imao sinove Petra (koji je postao „Knez od Like“)³¹ i Andriju³². Andrija je imao sina Bernardina Ricciardi pjesnika.

O pjesniku Bernardinu Ricciardi u

Pjesnik Bernardin Liberal Ricciardi rođen je 27. travnja 1680. u Dubrovniku. Kršten je 5. svibnja iste godine, kao „Bernardinus Liberalis Ricciardi“ kako je to zabilježeno u matičnoj knjizi krštenih župe Grad – Katedrala, sv. br. 5. Prema istoj knjizi, otac mu se zvao Andrija Ricciardi, a majka Frane Petrova Subovich(?). Kumovi na krštenju bili su opat Frano Ricciardi i Jelena Pavova Ladari, umjesto Pere Ivanove Stella. Krstitelj je bio Marin Caroli. Iako je pjesnik Bernardin potomak slikara Bernardina Ricciardia, koji je u Dubrovnik doselio iz Italije, prednost dajemo hrvatskoj verziji ovog prezimena, jer je riječ o pjesniku koji je uz latinski i talijanski pjesme pisao i na hrvatskom. Osim toga još za njegova života oslovljavaju ga hrvatskom verzijom njegova imena, a katalog knjižnice Male braće franjevca Inocenta Gulića 1860. naziva ga „Brnjom Ricciardiem“.³³ I njegovi rođaci, ugledni svećenici u Dubrovniku, koristili su hrvatsku verziju prezimena. Inače, Ricciardi jevo prezime pojavljuje se u više različitih formi: Ricciardi, Riccardi, Ricciardi, Ricejardi, Ricardi, Ricciardi, Ricciardi, Rikardi, Rizzardi, Rizzardi, i sl. Pjesnik je bio jedini sin u oca Andrije, kako bilježi skraćeni životopis ovog dubrovačkih književnika kojeg je po Mariji Serafinu Crijevi u napravio fra Antun Agić.³⁴ I fra Odoriko Badurina navodi da je Bernardin pjesnik bio jedini sin u obitelji.³⁵ Prema tim životopisima Bernardin je školu pohađao kod isusovaca u Dubrovniku. Bio je prirodno nadareni pjesnik i počeo je pisati pjesme vrlo mlad.³⁶ Bio je član Akademije

³⁰ Godine 1713. u vezi s nekom bojom na glavnom oltaru u crkvi Male braće radio je Rinero Ricciardi. Usp. *Amministrazione della Provincia di Ragusa*, AMB 3023, f. 33.

³¹ Senat je u više navrata pisao u Beo Petru Ricciardiu, a 17. studenog 1690. i caru Leopoldu I., ispravljajući njegovo mišljenje o Petru Ricciardiu, a za Bernardina Ricciardi navodi da je „sin i od 9 godina“. Usp. Jovan Radonić. Dubrovačka akta i povelje. Knjiga IV. sv. 2. Beograd 1942. str. 72. i 73. Bernardin Ricciardi je predmet prepiske u prvom redu zbog rodbinstva s generalom Petrom, ali možda i zbog svog opisa bitke kod Beča (tekst o bitci nalazi se u AMB 2, vidi u nastavku).

³² Andrija Ricciardi imao je određenu ulogu u upravljanju materijalnim dobrima koja su pripadala trebinjsko-mrkanskoj biskupiji. Usp. Relja Seferović, Fantazija povijesti: Legenda biskupa Antuna Primija o kralju Pavlimiru, *Analitički Dubrovnik* 49(2011) str. 137. i str. 171. Andrija je 1675. na krštenju I. surinjevi zastupao kuma Rogogliannia. Usp. Mirko Deanović, Odrzi talijanske akademije ‘degli Arcadi’ preko Jadrana, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Svesci 250 str. 90.

³³ Usp. *Biblioteca di fra Innocenzo Ciulich nella Libreria de' RR PP. Francescani di Ragusa*, Zara 1860. str. 134.

³⁴ Usp. *Bibliotheca Scriptorum Ragusinorum A.P. Seraphino Cerva Ord. Pread. conncinnata in epitomem redacta*. AMB 1407 str. 36 i 37.

³⁵ Usp. AMB 2874.

³⁶ Usp. Francesco Maria Appendini, *Notizie storico-critiche sulle antichità. Storia e letteratura de' Ragusei. II.*, Ragusa 1803. str. 148.

ispraznih ve u dvadesetj godini.³⁷ Malo je sa uvanih djela pjesnika Bernardina Ri ardi a o kojima postoje dostupne prave informacije. ak i ona sa uvana nisu sva objavljena pa su ostala relativno nepoznata. Ovdje emo zbog toga, uz ve nevedene njegove distihe, pokušati nabrojiti njegova djela za koja se zna da mu pripadaju, pogotovo stoga što se veliki njihov dio sa uvao u Male bra e. U rukopisu Znanstvene knjižnice u Zagrebu br. 389 sa uvane su Ri ardi eve pjesme: Bernardini Ricciardi in laudem Seraphini de Bona epigrammata 1. In aquilam stemmatis Illustrissimi D. Seraphini de Bona 2. In laudem nominis Illustrissimi D. Seraphini de Bona patricii Ragusini 3. Ad Illmum Seraphinum Bona in principatu eius filii 4. F. Dionysii Gigli Ord. Min. funus Bernardinus Ricciardus poeta clarissimus hoc prosequutus est Epigrammate / Amoris et Doloris Ragusii certamen in funere Adm. Rend. patris Dionysii Gigli / Epigramma.

O. Serafin Marija Crijevi ostavio je u svom rukopisu „Bibliotheca Ragusina“ naslove njegovih pjesama na latinskom jeziku i po etke tih pjesama. To su sljede i naslovi: Diva Catharina Alexandrina promissis et minis invicta; Mariae Hungaricae infantis genethliacon; Tyrsis cum Menalca de bello conqueritur, quibus supervenit Corydon pacem Nuncians; De Dei in Beata Virgine incarnatione; De divino erga mortales amore; De tabella Beatae Virginis Portus die Pentecostes exusta et alia eiusdem indulgendi pluviam virtutis subrogata Epidaurus; Virgo cruci proxima; Sancta Catharina non reddita Mezentio littera ipsa praesens respondet; Diva Catharina ad tyranni mina set promissa; Diva Catharina Alexandria sub mortem. Ad divum Franciscum in Indiam abeuntem; Divus Ignatius arma deponens, ut caelestis militiae tyrocinium deponeret; David cum videret Absalonem arbore pendentem; Pro amico navigaturo; Ad amicum absentem; Animo iam senescente de temporis fuga; Desideriorum modus; Genius Ragusinae reipublicae feretro principis cardinalis Caroli Barberini protectoris sui innixus; Beatus Aloysius Gonzaga se ipsum alloquitur. Crijevi tu spominje i neke njegove elegije i govori o više epigrama. U prijepisu Crijevi evih djela koje uva Franjeva ki samostan Male bra e u svesku u kojem govori o Ri ardi u presko en je kod prepisivanja naslov pjesme „Beatus Aloysius Gonzaga se ipsum alloquitur“, kao i po etak prethodne pjesme.³⁸ Navedena pjesma „De tabella...“ jest Ri ardi eva elegija o slici iz samostana „Sigurata“, koja je, po odluci Senata, 1706. od tamo uzeta i prenesena u Katedralu, da tamo bude „Gospa od porata“, a na njeno mjesto u Sigurata napravljena je nova. Ri ardi u toj pjesmi „Gospu od porata“ zove „Virgo portus“ a „Gospu od Sigurata“ zove „Virgo Securae Saluti“.³⁹

Od Ri ardi evih radova na hrvatskom jeziku pod naslovom „Piesni razlike Brnje Ri ardi a Dubrov anina“ u rukopisnom arhivu samostana Male bra e sa uvane su 23 pjesme, koje je ovaj pjesnik posvetio Saru Buni u. Prema uli u, pjesme su 1761. prepisane iz Ri ardi eva tada još postoje ega rukopisa, kojem se poslije o ito zameo trag. Rije je ovdje o rukopisu koji ima 16 ozna enih listova.⁴⁰ Navest emo ovdje naslove svih 23 pjesme⁴¹: 1. Pjesan prva; 2. Pjesan druga; 3. Uzdah prvi; 4. Uzdah drugi; 5. Uzdah darovni tretji; 6. (Zdrava si, Marija); 7. Besjeda s Isukrstom na križu prigvozdenijem; 8. Molitva Blaženoj Gospi od Rusišta; 9. Ljepota ženska koliko je tašta; 10. Djevoj ici koja se dumnom obla i; 11. Nerazdioni po etak

³⁷ Akademija ispraznih (Academia degli Oziosi) je kao intelektualno udruženje nastala nakon osnutka rimske Arkadije, a u Dubrovniku je s prekidima djelovala preko tri desetlje a, a njeni lanovi su izme u ostalih bili: Bernardin Ri ardi , Nikola Gu eti , Saro Buni , Baro Bettera, Fran Lali , Antun Gle evi , Ignjat ur evi i dr.

³⁸ Usp. AMB 218 str. 425.

³⁹ Usp. Niko Gjivanovi , Tri veoma stare sa uvane crkvice dubrova ke: „Sv. Nikola na Prijekom“, „Sv. Jakob na Pelinama“ i „Sigurat“, *Glasnik dubrova kog u enog društva „Sveti Vlaho“*, Knjiga 1., Dubrovnik 1929, str. 171.

⁴⁰ Rukopis je sada u AMB pod brojem 1081. U uli evu tiskanom katalogu iz 1860. bio je pod brojem 360, i tu stoji: „Piesni razlike Bernardina Liberala Ri ardi a Dubrov anina, izpisane iz njegovog rukopisa G. G. 1761. G. Saru Buni u Vu i evu knezu Dubr. Bernja Ri ardi šalje sliede e piesne – Piesan prva – do piesne 23. Fascicoli III.“

⁴¹ itanje naslova obavio je Milovan Tatarin.

sa svrhom; 12. Mirnos; 13. Urice od pržine; 14. (Svu no daždi); 15. (Na umrlom svijetu ovomu); 16. Izeta iz Marcijala; 17. U hvalu pjesni g. Bara Bettere Dubrov (anina); 18. Istomu; 19. Istomu; 20. Istomu; 21. Istomu (prednja pjesan inako); 22. Istomu; 23. G. Petru Canavelli, kad se iz Dubrovnika odijeli.

Mala bra a uvaju još i Ri ardi eve sljede e pjesme: In funere Ill-mi D. Ioanis Seraphini Bona sub nomine Thyrsidis – Egloga, u rukopisu 433 na str. 299-301.⁴² U Male bra e je i rukopis 252 u kojem se nalazi Ri ardi eva pjesma na hrvatskom jeziku Bari Betteri: „Mnogo svijetlomu gosparu Baru Betteri, slovinskomu Tomacitegliu piesni pokorniek“ i epigram na latinskom tako er posve en njemu.⁴³ Hrvatska pjesma posve ena Baru Betteri tiskana je u knjizi: Chiutienia Bogogliubna. Varbu Sedam Piesnij od pokore Davidovae, složeno po Barru Betteri Gradianinu DubrovacKomu, str. xxij.⁴⁴ Tu je i rukopis 1311, koji se sastoji od dvolista, a sadrži Ri ardi ev epigram na latinskom jeziku „In funere Michaelis Aligreti“, i epigram posve en uspomeni Nikole Buni a, koji zapo inje stihom: „Quem modo Threiciis dedentem colla catenis Illum hic marmoreis vivere cerne notis.“ Taj Ri ardi ev epigram Buni u zabilježio je i Serafin Crijevi .⁴⁵ U arhivu Male bra e u rukopisu je i pjesma koju je Ri ardi u („Mnogo Svietlome Gospodinu L. Bargni Ricciardichu“) ispjevao u Dubrovniku 1699. Fran Lali , tako er lan iste akademske udruge kojoj je i Ri ardi pripadao.⁴⁶ injenica da je Ri ardi napisao distihe za klaustar Male bra e i da je, kada je 26. travnja 1716. umro, pokopan u franjeva kom samostanu „cum torcis 4“⁴⁷ govori o posebnoj povezanosti ovog pjesnika s ovim samostanom.⁴⁸

42 Prvi je to svezak, od tri, rukopisa ure Matijaševi a poznat pod nazivom „Zibaldone“.

43 Usp. str. XVI.

44 U knjižnici Male bra e ova knjiga nalazi se pod signaturom 34/VII/47. a bila je, kako na naslovnoj stranici piše: „ad usum fr. Ambrosii ab Umbla Ordinis minorom“.

45 Usp. AMB 218 str. 383-384. Epigram je i tiskan u knjizi *Galeria di Ragusei Illustri*, Ragusa 1841, Nicolo Bona str. 6.

46 Usp. AMB 726. Ri ardi u i drugim lanovima akademije ispraznih posvetio je (1700.) pjesmu i spli anin Ivan Draži . Usp. Mirko Deanovi , Odrazi ..., nav. dj. str. 94.

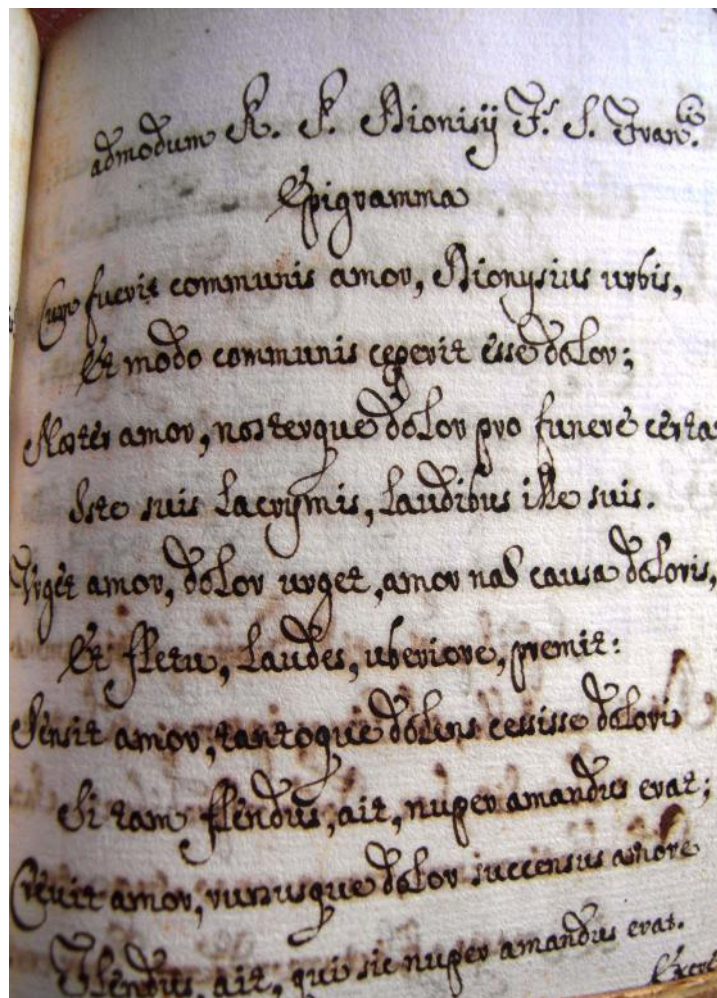
47 Tako piše u Mati noj knjizi umrlih župe Grad – Katedrala, sv. Br. 4.

48 Crijevi je kao dan Bernardinove smrti naveo 7. svibnja 1716., pa je o ito pomiješao datume smrti Bernardina i njegovoga oca. Prema matici umrlih župe Grad – Katedrala, sv. br. 4 Bernardinov otac Andrija umro je nekoliko dana poslije njega, to nije 4. svibnja 1716. godine, u dobi od 71 godine, te je tako er pokopan u franjeva kom samostanu „cum torcis quatuor“, kako u navedenoj mati noj knjizi piše.

Muzjo Surotomu
 Pridam
 S. Bayni Ricciardichiu
 Pridam

Kako bih dostriam, ta notom prikaz
 sati i franiti u Akademij tuzke
 Surotomu, tako, kaditi kadem,
 potrednie, akochie bit uidiene
 illi daki sebi prikazem, illi
 daki putim pod stamno sabo
 raicphiegnia, ex kad nehti imali
 s'fucitoy, knice ruciegniegnie
 dostriabore udieloti, biloba uci
 lonare u tminam d' naxuane
 kagtie u starosti isucitriti.
 Dato ita ako scudie di tuzie
 tuzke dotiu, fue uede casio
 fue usmi, k' rehti sue moie
 bestuereosti, ta s' onom tuzkom
 knuchien imat kadie imi
 buier uidieloti, iacca ucinie

U rukopisnom arhivu Malebrae u rukopisu br. 2⁴⁹, na str. 91 i 92 nalazi se i gore navedena Riardi eva pjesma posvećena franjevcu Dioniziju ilji⁵⁰, pod naslovom: „Admodum R. P. Dionysii F. S. Francisci Epigramma“. Taj rukopis od 268 stranica, s mnogo „epitafija, distiha, tristiha, tetrastiha, epigrama, enigma, šaljivih pjesama i nadgrobnica“ kako ga opisuje Mijo Brlek vjerojatno je Riardi ev rukopis, kojeg je on započeo pisati kao dječak dok je bio u školi kod Isusovaca u Dubrovniku. Kad je pisao epigram franjevcu ilji imao je 20 godina. Dionizije ilje (Dionisius Gigle) umro je naime 10. listopada 1700. godine, neposredno nakon što se vratio s Generalnog kapitula iz Rima.

AMB 2, Riardi eva pjesma Dioniziju ilji

49 Rukopis je na latinskom i talijanskom jeziku, a ima naslov: La Cornacchia d'Horatio, ovvero raccolta di varii componimenti serii, e ridicoli dedicati all' Illmo Sig. e Pron. Coll. mo Il Sig. Giampietro Paoli. Ragusa, li 7. agosto l'anno del Sig. re 1691.

50 Pjesmu je zabilježio i Serafin Marija Crijevi, usp. AMB 218 str. 433. U Hrvatskom franjevačkom biografskom leksikonu (str. 157) ista Riardi eva pjesma Dioniziju ilji navedena je dva puta, pod dva različita naslova. Pogreška o čemu potječe od Miroslava Pantića, koji neprecizno citira Brleka i Riardi evu pjesmu posvećenu ilji pripisuje samom ilji, a na istom mjestu za nju, kao Riardi evu, navodi prijevod versa: „kao što je Dionizije bio opšta ljubav grada, sada počinje da biva i bol opšti, naša ljubav i naš bol se na pogrebu takmiče, ovaj svojim suzama, ona svojim pohvalama“. Usp. Miroslav Pantić, „Književnost Dubrovnika i franjevci“, *Samostan...*, nav. dj. str. 321; Usp. Mijo Brlek. *Franjevački samostan Malebrae. Rukopisi Knjižnice Malebrae u Dubrovniku*, Dubrovnik 1952, str. 42.

U franjevačkom arhivu nalazi se mnogo latinskih, hrvatskih i talijanskih pjesama koje se vode kao pjesme anonimnih autora, pa je moguće da, uz ove iz rukopisa br. 2, i neke od drugih pripadaju Rinaldiu. Rukopis npr. pod br. 2210, uglavnom na latinskom jeziku s nedostajućim koricama, koji se sastoji od nekoliko različitih rukopisa uvezan u jedan svezak, sadrži radove Galvanova „Akademije ispraznih“. Na kraju je i pismo koje piše Galvan te akademije u ime iste. Pismo nosi naslov: „Lettera scritta al sig. Girolamo Gigli Accademico dell' Arcadia in Roma a nome dei s. Accademici Oziosi“. Na početku tog rukopisa nalaze se latinske pjesme koje su po naslovima slične onima za koje se zna da ih je Rinaldi ispjevao. Tu je i pjesma na str. 8 „Ad sepulcrum emin. mi Cardinalis Caroli Barberini. Epitaphium“, koja se možda odnosi na onu koju spominje Serafin Marija Crijević u svom rukopisu?⁵¹

AMB 2, Naslovna stranica rukopisa

Uloga „Maestra Peppa“

Majstor nazvan „Maestro Peppo“ više se puta spominje u vezi sa slikarskim radovima u samostanu Malebra, i u više navrata primio je početkom 18. stoljeća različite iznose za

⁵¹ Usp. AMB 218 str. 426.

odra ene umjetni ke poslove odra ene u njemu.⁵² Kruno Prijatelj, koji je o tome pisao 1970. u majstoru Peppu „vidi“ brata laika.⁵³ Fra Josip Sopta u svom vodi u o samostanu Male bra e, govore i o slikama u klaustru, piše da je neke dijelove 1703. radio Josip iz Dubrovnika.⁵⁴ Njegov jedan rukopis odaje da je slikara „prepoznao“ u majstoru „Peppo“. Na oslicima u klaustru radilo se, naime, 1703. što potvr uje samostanska knjiga ra una u kojoj stoji da su tada obnavljani oslici u klaustru, i da je to pla eno 2,80 dubrova kih dukata.⁵⁵ Na istom ra unu vidljivo je da je majstorima Tomi i Dominiku tada, za duplo žbukanje i bojadisanje klaustra i sakristije i za prilagodbu volta pred ulazom u samostan, pla eno 26 dukata.⁵⁶ To je ra un s iznosima, i njemu bi trebalo više vjerovati nego kasnijem opisu, pa možemo zaklju iti da je Andrijaševi u svojoj tvrdnji što se vremena nastanka oslika ti e bio neprecizan, iako se cifre i drugi njegovi podaci mogu složiti s navedenim dokumentom. Majstor Peppo dobio je tako er, kako to ra un otkriva, oko tog vremena 2,20 dubrova kih dukata „per nuova Sfera dell' orologio e vinzatura(?) di Quadri piccoli in Sacristia“, pa je vjerojatno majstor Peppo izradio tada novu „sferu“ za sat koji je ve bio na osliku br. 16⁵⁷, a kasnije je fra Paško Baletin za to mjesto izradio novi sat, iji mehanizam se još nalazi približno na istom mjestu u muzeju, a Peppova „sfera“ je vjerojatno još uvijek na osliku u klaustru. Tu je i „hobotnica“ koja je davno stala. Ovaj slikar 1713. dobio je tako er nekoliko isplata za slikanje oko Velikog oltara i za dva mala kora s jedne i druge njegove strane.⁵⁸ Iste, 1713. izradio je i sliku na glavnom oltaru u samostanskoj crkvi u Rijeci Dubrova koj, o emu je sa uvan ra un, na kojem se vidi precizan popis svih troškova za ovu sliku, ak i trošak prijevoza od Dubrovnika do Rožata. Radoslav Tomi utvrdio je da je slikar zapravo kopirao sliku slavnog slikara Pietra da Cortone.⁵⁹

Peppo (Pepe) kao skra eno ime od Giuseppe može se ponekad na i u i našim krajevima. Ovdje je vjerojatno rije o stranom majstoru koji je bio iskusan dekorater i slikar. U to vrijeme dekorater s imenom Peppo pojavljuje se na sli nim poslovima u Napolju, pa nije isklju eno da je rije o istoj osobi. U rujnu i listopadu 1704. radio je u jednoj sakristiji i bio pla en: „Ducati sedici à Maestro Peppo Pepe Paratore per ponere l'Anito fatto nella Sacristia“⁶⁰ U svibnju 1711. i u travnju 1712. radio je u tamošnjoj crkvi i za to bio pla en, jer u dokumentu stoji: „A maestro Peppo Gentile e a Domenico Brencola marmorari“⁶¹

⁵² Usp. npr. *Amministrazione della Provincia di Ragusa*, AMB 3023, f. 4, odnosno f. 18.

⁵³ Usp. Kruno Prijatelj, Doprinosi o baroknoj strukturi u Dubrovniku, *Dubrovnik*, br. 2 1970, str. 82.

⁵⁴ Usp. Josip Sopta, *Samostan Male bra e Dubrovnik*, Turisti ka naklada, Zagreb 2004. str. 41.

⁵⁵ U njemu piše: „Per rinovar li Quadri in Chiostro al pittore, felegname e per il materiale“. Usp. *Amministrazione della Provincia di Ragusa*, AMB 3023, f. 3.v.

⁵⁶ Usp. isto. Vrlo je vjerojatno da su tada Ri ardi evi stihovi stavljeni ispod oslika, jer je taj posao uklju ivao i rad sa žbukom.

⁵⁷ Usp. Isto, f. 5.

⁵⁸ Usp. Isto f. 37v. Pitanje je pripadaju li tu i dva dekroativna oslika na drvu iznad tih korova?

⁵⁹ Usp. Radoslav Tomi , „Kopija Pietra da Cortone kod franjevaca u Rijeci Dubrova koj“, *Rožat*, Župni list, br. 3, 2001. str. 9 – 11. Ra un se nalazi u AMB 3023, f. 29.

⁶⁰ Usp. *Ricerche sul '600 napoletano: saggi e documenti per la storia dell' arte*, Milano: L&T, 1993., str. 158.

⁶¹ Usp. *Le arti figurative a Napoli nel Settecento (documenti e ricerche)*, Spinosa, Nicola, - Napoli; Soc. Ed. Napoletana, 1979, str. 62.

Esposito 449/12

Per il viaggio a S. Ludovico verso Fiumme in Mon. Ven. ^o	9	1:32
Per un Orario grande per il Coro di S. Maria	9	2:20
Per il salario alle Organiste in S. Maria	9	2:20
Per la Festa di S. Fran. ^{co}	9	2:20
Per un Orario per il Campanile con le sue porte	9	2:20
Per accomodar in Campanile una Campana a March. ^o	9	2:20
Per i Ferri necessari per la Campana al Fabro	9	2:20
Al Maestro Legname per squadrar un Orario di Campanile	9	2:20
Per dar doppie Carte al Priore, e per imbiancarle con la Lavetina, et accomodar il Polce avanti le porte del Battente al Maestro Tomaso, e comen. ^o	9	2:20
Per la Festa fuori la Squinatta dal Priore	9	2:20
Per la Festa nuova sopra le porte del Battente	9	2:20
Per rimocar le Quadri in Chostro, al ditto, talegname e per il materiale	9	2:20
Per un Orario nuovo per la Banca grande per tirarla nel S. Giacomo a Giulio	9	4:19
Per 130 Massa di S. Maria d' Antonio Baroussa a S. Maria	9	2:20
Al S. Maria per il suo Orario in Moneta Ven. ^o	9	2:20
Al medesimo per il suo viaggio verso Venezia	9	2:20
Al S. Maria per il suo Orario in Moneta Ven. ^o	9	2:20
Per quattro Banca d' Arena con le sue porte	9	2:20
Per il Orario al S. S. Margherita	9	2:20
Per il viaggio in Italia a Civiana	9	2:20
Per far aprire l'Orario al Barbiere	9	2:20
Al Priore che ha assistito alla funzione	9	2:20
Per accomodar le Finestre del Oratorio	9	2:20
Per le porte nuove del dormitorio con una Carta in sacro	9	2:20
Per 500 con la portatura dei Libri	9	2:20
Per 4 Giornate al Maestro cantano, e suo compagno in dormitorio	9	2:20
Per una giornata al Muratore e Manuale in dormi.	9	2:20
Per 5 Giornate di Tarantol per Carlo	9	2:20
Summa	9	60:31:35

AMB 3023, f. 4

Autor oslika

Rudolf Eitelberger u knjizi izdanoj u Be u 1861. u kojoj opisuje umjetni ka djela Dalmacije, i u kojoj donosi precizne crteže 16 kapitela iz klaustra Male bra e⁶², ne spominje ni oslike, niti natpise ispod njih, me utim, nije propustio napisati da je zelena površina u klaustru bila

⁶² Gliptoteka HAZU u Zagrebu u zgradi 2, prizemlje dvorana III. u svom stalnom postavu ima sadrene odljeve heksafora iz klaustra Male bra e pod br. HZ-511 i HZ-512.

zapuštena.⁶³ Oslike ne spominje možda zbog toga što tada nisu bili u najboljem stanju (tih godina su obnavljani), ili zbog toga što nisu bili u središtu njegova interesa kao arhitekta. Ipak, oslici su bili ondje. Povijesni izvori, koliko je do sada poznato, ne bilježe ime njihova autora. No, vjerojatno ih je radio neki talijanski slikar jer je u samostanu Male braće, nakon katastrofalnog potresa i požara 1667., kao i na raznim poslovima tada u Dubrovniku, radilo više talijanskih umjetnika. Tezu o talijanskom autoru potkrepljuje i Andrijaševićeva bilješka da su oslici napravljeni „modo italiane“. Na restauraciji sigurno je radio slikar Zebedeo, kojega u vezu s njima dovodi više izvora, ali samo naznačuju njegovo ime. Zebedeo je radio restauraciju ovih oslika oko 1860 - tih. On je inače naslikao i kopiju slike starog Dubrovnika, tehnikom ulje na platnu, koja se danas nalazi u franjevačkom muzeju – staroj ljekarni. O toj slici u svom rukopisu „Povijesne bilješke o franjevcima i samostanima redodržave sv. Jerka u Dalmaciji“, o. Franjo Jurić, 1914. god. piše: „Slika grada Dubrovnika prije trešnje od 1667. u franjevačkom samostanu. Po riječi ima Iva Saraka. Preslikana je ona slika, što je sad na hodniku od Zebedeo (1860.-1870.) naporom o. Kuzmića, a od jedne stare slike, iste veličine, koja bi svojina Vladislava Saraca. Original sad se nalazi na Visu kod gosp. Petra Marasovića kojemu, kao svojiti, darova Rafo Saraca, budući je prije Vlado Saraka darovao Orsatu Saraci.“⁶⁴ U Listu dubrovačke biskupije 1922. godine fra Frano Jurić pisao je opširno kako je Zebedeo preslikao ovu sliku koja se tada nalazila na Visu i o razlikama koje je on, boraveći na Visu, uočio uspoređujući i razglednicu kopije slike koja se nalazila u samostanu Male braće s originalom.⁶⁵ Zebedeo je radio i u crkvi Sv. Stjepana u Sustjepanu, i to 1870. kopiju stare slike koja je bila u toj crkvi, a izgorila je u požaru 1869. On je naslikao „nebnicu“ velikog oltara i sliku sv. Stjepana na plafonu te crkve.⁶⁶

Slikara Zebedea povezuje s venecijanskom obitelji Fumi koja se bavila dekorativnim slikarstvom. Jedan od uvaženijih i poznatijih članova te obitelji jest svakako slikar Giovanni Fumi koji je rođen u Veneciji 1849.⁶⁷, pa se, kao i većina dekorativnih slikara selio iz mjesta u mjesto, da bi iz Trsta 1883. došao u Rijeku, i tu ostao. Ime Zebedeo, koje se inače relativno rijetko susreće, nalazi se tu, uz Giovannijevu suprugu Amaliu, na popisu dekoratera, članova njegove obitelji⁶⁸, što daje zaključiti da je riječ o Giovannijevu ocu, koji je sina školovao i za vrijeme dok je radio u Dubrovniku.⁶⁹ Tezu da se tu radi o venecijanskom slikaru Zebedeo Fumi potvrđuje i podatak da je vjerojatno njegov unuk riječanin Zebedeo Fumi 6. rujna 1923. godine, tada star 24 godine, iz luke Hamburg otplovio za New York, što odaje popis putnika te luke. Obitelj Fumi u Rijeci je imala obrt za dekoraciju i restauraciju. Najprije su 1883. radili na restauraciji gradske vijećnice, a tri godine kasnije otvorili su čak i besplatnu školu crtanja, u cilju osiguranja radnika za svoj obrt.⁷⁰ Giovanni Fumi među poznatijim je dekorativnim slikarima, a radio je štukature i oslike u dvorani na prvom katu riječke šerane

⁶³ Usp. Rudolf Eitelberger, *Die mittelalterlichen Kunstdenkmale Dalmatiens in Arbe, Zara, Trau, Spalato und Ragusa* Aufgenommen und dargestellt vom Architekten W. Zimmermann. Beschrieben von Rudolf Eitelberger v. Edelberg. (Mit 20 Tafeln und 116 Holzschnitten), Beograd 1861, str. 154-157. Postoje i izdanja, iz 1884. i 1894.

⁶⁴ Usp. I. svezak, AMB 3018. Usp. također Frano Jurić, *Vo ...* nav. dj. str. 39.

⁶⁵ Zanimljivo je da fra Frano Jurić još tada predlagao da se original ove slike otkupi od obitelji Marasovići i smjesti u Knežev dvor. Vidi tu, str. 50. Narodna svijest god. 1922, br. 36. zabilježila je vijest o Jurićevu napisu pod naslovom: „Original slika grada Dubrovnika prije potresa“. Nedavno su Dubrovački muzeji kupili original ove slike.

⁶⁶ Usp. Luka Hanza st., Crkvice u Sustjepanu, *Narodna svijest*, 1935, br. 12. str. 5.

⁶⁷ Giovanni je studirao umjetnost u Veneciji, kako se može vidjeti na popisu studenata, koje donosi knjiga *Atti della Imp. Reg. Accademia di belle arti in Venezia dell'anno 1862.*, Venezia 1863, str. 63.

⁶⁸ Usp. Theodor de Canziani Jakšić, *Dekorativno fasadno slikarstvo u Rijeci*, Državni arhiv u Rijeci, studeni/prosinac 2001. str. 4.

⁶⁹ Radoslav Tomić uputio nas je na podatak da je slikar Zebedeo koji se potpisivao Piccino u ovo vrijeme radio u Splitu i u Skradinu. U apsidi skradinske župne crkve izradio je godine 1860. tri freske. Vjerojatno je riječ o istom slikaru.

⁷⁰ Kod Fumija je uočio i crkvi slikar Carlo Ostrogovich kojeg je Fumi 1892. portretirao kao ministranta.

(kasnije tvornica Rikard Ben i), kao i freske na bivšem hotelu Europa. Godine 1889. izveo je i stropne dekoracije u dvorani Filodramatica u Rijeci. Giovanni je me utim, kao i njegov otac Zebedeo koji je izme u ostaloga radio na oslicima u klastru Male bra e, bio ne samo dekorater nego i slikar, i restaurator. Uz veliki broj dekoracija na komunalnim i privatnim zgradama u Rijeci radio je i portrete, i mnoge slike sakralnog karaktera. Njegove slike nalaze se u crkvi sv. Jurja na Trsatu, kao i slika sv. Katarine u crkvi iznad svetohraništa u Selcima kod Crikvenice, i drugdje. Radionica Fumi izra ivala je slike na mramoru, staklu, svili i na drugim materijalima, ak i 20 godina nakon Giovannijeve smrti.⁷¹

Jedan dokument samostana Male bra e (sv. Frana) govori o izdacima koje je samostan pla ao za godina velikih obnova nakon potresa od 1692. do 1695. Rije je o relativno velikim svotama izdvojenim za radove posebno za izradu oltara sv. Josipa, a iznos od 400 dukata tada je preuzeo samostanski sindik Luka Sorko evi .⁷² Dubrovnik je nakon velikog potresa tražio pomo na raznim stranama, izme u ostalog u Italiji, Španjolskoj, Francuskoj i Austriji, i u to vrijeme Luka Sorko evi bio je izvanredni ambasador Dubrova ke republike pa je u tu svrhu boravio u Madridu. Drugi dokument otkriva tako er kako je donio veliki iznos, kojeg su Maloj bra i poslali madridski franjevci, i 1682. predao ga provincijalu Dubrova ke provincije.⁷³ Prema drugim izvorima u istu svrhu u Madridu u to vrijeme boravio je i dubrova ki franjevac Frano, pa se može pretpostaviti da je nešto od tada sakupljenih novaca upotrebljeno za izradbu oslika. Ovdje se treba podsjetiti prije navedenog podatka da je za obnovu oslika 1703. izdan relativno mali novac, što govori da su oslici prije tog doba bili naslikani i da je bila rije o nekoj manjoj intervenciji, ime postaje logi nije i postojanje starijih talijanskih stihova ispod oslika. U prilog tome govore i injenice do kojih dolaze restauratori, da se ispod nekih oslika, ispod kojih su još po etkom 20. stolje a stajali Ri ardi evi stihovi, nastali najkasnije po etkom 18. stolje a, nalaze teme koje se više ne slažu s njegovim stihovima.

Mogu e je da je oslike radio i neki od slikara iz Ri ardi eve obitelji. Spomenuti rukopis br. 2 daje slutnje u tom smjeru. Pjesma koja se tu nalazi na str. 20 ima nekoliko zanimljivih detalja. Pjesma govori o slikaru koji oslikava zid, o najljepšim distisima. U njoj je i anagram Angelo. Ako se tome doda da je Ri ardi ev prezimenjak Angelo Michele Ricciardi (1672.-1753.), radio freske u franjeva kom klastru Sanctissima Trinità u Baronissi s motivima iz života sv. Franje, kao i mnoge druge slike u samostanima, župnim crkvama i katedralama u podru ju oko Napulja, onda se samo od sebe name e pitanje, da li je ovdje samo rije o slu ajnoj pjesni koj inspiraciji, ili je ona inspirirana zajedni kim radom na ovom umjetni kom djelu.

Umjesto zaklju ka

Više puta pojavljivala se ideja da se oslici iz klastra otuku, jer su bili u lošem stanju. I u novije vrijeme bilo je me u franjevcima mišljenja da se oslici uklone i na njihovo mjesto postave novi. Takvi su zaklju ci izvo eni i iz ocjene da slike nisu posebno vrijedne, što su u proteklim desetlje ima esto turistima ponavljali i turisti ki vodi i. Izgled oslika nije bio posebno atraktivan upravo zbog injenice da su esto bili pod utjecajem vlage, a i injenica da su ponekad nestru no obnavljani. Danas, kada vidimo ve i dio obnovljenih oslika, možemo re i što je sre a da nisu doživjeli sudbinu skidanja, jer obnovljeni dio govori o ideji koju je

⁷¹ Giovanni je umro 1900. godine, a Ivan Rendi mu je dvije godine kasnije na groblju Kozala izradio spomenik. Usp. Theodor de Canziani Jakši , nav. dj. str. 6.

⁷² Usp, AMB, kut. 1. list 54.

⁷³ Usp. isto, list 82.

imao slikar. Slike bez sumnje prikazuju divnu priču o životu svetoga Franje i ukrašuju iznimno bogat i skladan franjevački klaustar.

Smatramo da bi Riardi-jeve stihove, zbog njihove originalnosti, u nekom nenametljivom obliku trebalo vratiti otprilike na mjesta gdje su nekada bili, jer su dio priče o životu Franje Asiškoga, dio viševrsnog umjetničkog ostvarenja, i time ukras franjevačkog klaustara.

Naravno, pri tom bi trebalo paziti na to da se ne naruši kompozicija slika. I gotovo „zaboravljeni“ hrvatski pjesnik Riardi bio bi tako nešto spominjan i izvučen iz anonimnosti. Možda nije na odmet na koncu pripomenuti da, nakon što je Hrvatska država na početku ovog stoljeća dosta uložila u obnovu u Domovinskom ratu oštećenog ovog samostana, radove na obnovi oslika kao i druge u klaustaru financira samo Franjevački samostan novcem koji se prikupi od ulaznica u klaustar i u staru ljekarnu, te plaćanjem poreza na dodanu vrijednost vraća polako državi ono što je ona u njega uložila.

*** članak je objavljen u: Dubrovnik, časopis za književnost i znanost, 2012., br. 3, str. 5 – 30.**